

Motion till riksdagen 2018/19:2727

av **Maria Ferm m.fl. (MP)**

Värna och utveckla det öppna regelverket för arbetskraftsinvandring

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändra lagstiftningen för att motverka utvisningar på grund av bagatellartade misstag och smärre fel, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör bli möjligt för arbetskraftsinvandrare att byta arbetsgivare och yrke, även under den första tillståndsperioden, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör vara möjligt att ha flera arbetsgivare samtidigt och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en servicefunktion för att framför allt små och medelstora företag ska undvika att göra misstag, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av myndighetsansvaret för arbetskraftsinvandring och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbetskraftsinvandrare bör ges möjlighet att resa ut ur Sverige även under den period en förlängningsansökan handläggs, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att korta handläggningstiderna för ansökningar om arbetstillstånd och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta spårbyte genom att minska tiden den asylsökande behöver ha haft ett arbete för att kunna byta spår, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förlänga omställningstiden för arbetskraftsinvandrare och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en möjlighet för arbetstagaren att få skadestånd om arbetsgivaren avsiktligt inte levt upp till kollektivavtalsenliga villkor, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

Kompetensbristen är ett av de största hindren för företag i Sverige att utvecklas, expandera och behålla konkurrenskraft. Den internationella matchningen av arbetskraft ökar förutsättningar för företag att hitta den specifika kompetens som behövs för att de ska kunna växa och utveckla sin verksamhet. Utöver matchningsproblematiken innebär också den demografiska utmaningen att det finns ett stort behov av arbetskraftsinvandring under kommande decennier. Försämrade villkor och förutsättningar för arbetskraftsinvandrare, så som långa handläggningstider på Migrationsverket eller en ökad risk att få sitt uppehållstillstånd återkallat på grund av mindre misstag, minskar Sveriges attraktionskraft och riskerar att hindra en nödvändig kompetensinvandring. En väl fungerande arbetskraftsinvandring bidrar till ökat välbefinnande i landet och möjliggör för individer att utvecklas och skapa en bättre livssituation.

Sverige har sedan 2008 ett efterfrågestyrt regelverk för arbetskraftsinvandring, som Miljöpartiet tillsammans med den dåvarande borgerliga regeringen var med om att införa, där de enskilda arbetsgivarnas bedömning av arbetskraftsbehovet är utgångspunkt. För att beviljas arbetstillstånd måste dock två grundläggande förutsättningar vara uppfyllda. Dels måste anställningen göra det möjligt för arbetstagaren att försörja sig. Enligt praxis innebär det att bruttolönen måste uppgå till minst 13 000 kr. Det andra villkoret är att lönen, försäkringsskyddet och övriga anställningsvillkor inte får vara sämre än vad som följer av svenska kollektivavtal eller praxis inom branschen.

Under mandatperioden 2010–2014 genomförde Miljöpartiet och den dåvarande borgerliga regeringen ett par förändringar i lagstiftningen eftersom det framkommit uppgifter om att oseriösa arbetsgivare missbrukade regelverket. En förändring som genomfördes var att arbetstillstånd ska kunna återkallas om det visar sig att förutsättningarna för tillståndet inte är uppfyllda. Det infördes också en straffsanktionerad uppgiftsskyldighet om anställningsvillkor för arbetsgivare, Migrationsverket fick möjlighet att genomföra s.k. efterkontroller och omställningsperioden, dvs tiden för att söka ett nytt arbete när en anställning upphört, förlängdes från tre till fyra månader. Tidsgränsen för hur länge en asylsökande behöver ha haft ett arbete för att kvalificera sig för spårbyte till arbetskraftsinvandring sänktes från 6 till 4 månader. Det genomfördes också förändringar som gjorde det enklare att få permanent uppehållstillstånd för arbetskraftsinvandrare.

Under förra mandatperioden visade det sig att tillämpningen av de regler som infördes mandatperioden innan blev väldigt strikt och gjort att arbetskraftsinvandrare avvisades på grund av mindre, bagatellartade fel. Därför förändrade S-MP-regeringen reglerna så att det ska gå att själv rätta till fel i efterhand och en dom från Migrationsöverdomstolen har också lättat upp regelverket så att arbetskraftsinvandrare inte ska drabbas av att arbetsgivaren gjort mindre misstag. Om dessa förändringar visar sig otillräckliga behöver fler åtgärder vidtas. Det är helt orimligt att smärre fel och misstag ska leda till att personer som arbetar i Sverige utvisas.

Vårt land är en plats dit människor vill komma för att jobba, studera och forska. Genom att erbjuda bra arbetsvillkor och korta handläggningstider hoppas vi att fler vill leva och arbeta här. En öppen arbetskraftsinvandring är viktig för Sveriges utveckling och ekonomi, för företagen som kan hitta arbetskraft och för alla dem som får en chans att arbeta i Sverige. Miljöpartiet är stolta över Sveriges öppna system för arbetskraftsinvandring och vill utveckla det ytterligare. Vi vill att det ska gå snabbare för företag att rekrytera och att arbetstagares rättigheter ska förbättras. Ingen ska utnyttjas på Sveriges arbetsmarknad.

1. Arbetskraftsinvandrades betydelse för utveckling och tillväxt inom svenska företag, svensk ekonomi och välfärd

Svenskt Näringsliv har i två rapporter låtit undersöka arbetskraftsinvandringens betydelse för svenska företag och deras bidrag till produktion och välfärd. I den ena rapporten har uppgifter från Migrationsverket och SCB analyserats gällande ungefär 7 000 företag som tillsammans rekryterat närmare 52 000 personer från länder utanför EU/EES under perioden 2009–2013.¹ I rapporten konstateras att arbetskraftsinvandring har en positiv påverkan på företagens utveckling inom ett brett spektra av branscher. Bland annat framkommer att:

- Mottagarföretagen har 17 procent högre omsättningsnivå två år efter rekryteringen jämfört med en kontrollgrupp bestående av liknande företag som vid rekryteringstillfället har samma storlek, produktionsförmåga och tillväxttakt.
- Det totala antalet anställda inom företagen ökar med 14 procent jämfört med kontrollgruppen.
- Mottagarföretagens internationaliseringsgrad ökar efter rekryteringen av arbetskraftsinvandrare och sannolikheten att ett företag två år efter rekryteringstillfället bedriver exportverksamhet är tre procent högre jämfört med kontrollgruppen.
- Den genomsnittliga lönenivån ökar inom företag som rekryterar arbetskraftsinvandrare.

Företagen beskriver själva att rekryteringar av motsvarande kompetens inte varit möjliga om man inte kunnat rekrytera personer på den internationella arbetsmarknaden i samma utsträckning som i dagens system. Det gäller företag inom olika sektorer och med både hög och låg kunskapsintensitet, eftersom den arbetskraft som efterfrågas inte finns tillgänglig på den svenska arbetsmarknaden. Det kan handla om mjukvaruföretag med behov av specialister med snäv programmeringskompetens, säsongsbetonade eller fysiskt krävande arbeten som inte attraherar individer på svensk arbetsmarknad eller kockar med specifik kunskap om mat med ursprung i andra länder. Specialistkompetens, mångfald och internationella erfarenheter är faktorer som tillfört stora mervärden inom företagen.

I den andra rapporten har Svenskt Näringsliv låtit undersöka i vilken omfattning arbetskraftsinvandrare bidrar till den samhällsekonomiska utvecklingen genom att tillföra produktion (BNP) och skatteintäkter.² De kommer fram till att arbetskraftsinvandrades årliga bidrag till svensk produktion uppgår till ungefär 10 miljarder kronor. De direkta effekterna, som innefattar värdet av arbetskraftsinvandranas egen arbetskraft, uppgår till 7,4 miljarder kronor. Ytterligare 3 miljarder tillkommer i form av indirekta spridningseffekter i ekonomin. Arbetskraftsinvandrades bidrag till skatteintäkter uppgår årligen till totalt 4,2 miljarder kr, varav 3 miljarder i direkta effekter och 1,2 miljarder i indirekta effekter. Om arbetskraftsinvandringen skulle minska med 10 procent sjunker bidraget till den svenska produktionsnivån med motsvarande en miljard och skatteintäkterna skulle minska med nästan en halv miljard.

¹ Svenskt Näringsliv, Rekrytering av internationell kompetens – Arbetskraftsinvandringens betydelse för svenska företag. Juni 2016.

² Svenskt Näringsliv, Värdet av internationell kompetens – Arbetskraftsinvandringens bidrag till produktion och välfärd. Augusti 2016.

2. Hög- eller lågkvalificerad arbetskraftsinvandring?

Miljöpartiets politik värnar den svenska öppna modellen för arbetskraftsinvandring där det är efterfrågan som styr. Vi anser att det är arbetsgivaren som bäst kan bedöma vilken arbetskraft som faktiskt behövs. Arbetskraftsinvandrare som kommer hit är i hög utsträckning välutbildade och bidrar till svensk ekonomi och tillväxt. Av de ca 13 000 personer som beviljades uppehållstillstånd på grund av arbete under 2016 var det ca 3 900 personer som hade en så kallad lågkvalificerad anställning, varav 75 procent var säsongsanställda bärplockare.

Både företag med hög och låg kunskapsintensitet har behov av att rekrytera arbetskraft på den internationella arbetsmarknaden eftersom den arbetskraft som efterfrågas inte finns tillgänglig på den svenska arbetsmarknaden.

Företag inom högteknologiska sektorer saknar ofta specialister som kan skapa mervärde genom att tillämpa expertkompetens inom väldigt snäva områden som är fundamentala för företagets utveckling, t ex mjukvaruspecialister. I de kunskapsintensiva tjänstebranscherna utgör kompetensförsörjningen, enligt Almega, det allvarligaste tillväxthindret de närmaste åren.

Hos företag inom mindre kunskapsintensiva branscher är behoven annorlunda, men grundproblematiken om svårigheter att rekrytera lämpliga personer på den svenska arbetsmarknaden är densamma. Svenskt Näringsliv identifierar att behoven inom dessa branscher i huvudsak beror på två olika faktorer – antingen erbjuder företagen arbeten som attraherar få relevanta sökande från den inhemska arbetsmarknaden (t ex säsongsarbeten), eller så behöver företagen liksom företag i sektorer med hög kunskapsintensitet specialiserad arbetskraft (t ex i restaurangbranschen där specifik kunskap om matlagning enligt ett visst lands traditioner krävs). Inom sektorer med låg kunskapsintensitet erbjuds i relativt stor utsträckning arbetstillfällen som är säsongsbetonade eller på deltid. Det innebär svårigheter att attrahera relevant arbetskraft som ofta är avgörande för företagets expansion och tillväxt.

3. Tio förbättringar av regelverket

Syftet med det svenska regelverket för arbetskraftsinvandring är att, på seriösa och kontrollerade villkor, främja kompetenstillförsel till branscher och sektorer med brist på arbetskraft. För att kunna konkurrera om internationell arbetskraft måste Sverige vara ett attraktivt land för migranter. Nuvarande problem, som drabbar både den enskilde och arbetsgivaren, medför att legitimiteten i systemet och för reglerna om arbetstillstånd urholkas. Reglerna för arbetskraftsinvandring måste förenklas, så att fler kan bidra till Sveriges utveckling. Därför vill vi:

1. Ändra regelverket ytterligare för att motverka så kallade kompetensutvisningar.

Redan under förra mandatperioden gjordes förändringar av lagstiftningen för att komma till rätta med problemet med att arbetskraftsinvandrare utvisades på grund av mycket små misstag som de själva eller arbetsgivaren gjort. Det är inte motiverat att människor som arbetar och bidrar till Sverige utvisas på grund av små misstag. De flesta politiska partier är överens om detta och även domar i Migrationsöverdomstolen har lett till en annan tolkning av lagstiftning. Om dessa förändringar visar sig otillräckliga vill Miljöpartiet att regeringen går vidare med det remitterade förslag som innebär att det

införs en möjlighet att rätta mindre brister i villkoren även då dessa upptäcks av Migrationsverket eller efter att tillståndstiden har löpt ut.³

2. Att det blir möjligt för arbetskraftsinvandrare att byta arbetsgivare och yrke, även under den första tillståndperioden.

Idag är arbetstagaren bunden till den första arbetsgivaren och yrket under de första två åren, respektive yrket för de nästa två åren. Att göra det möjligt för arbetskraftsinvandrare att byta arbetsgivare är viktigt för att stärka arbetstagarens ställning och makt i förhållande till arbetsgivaren. Arbetskraftsinvandrare bör, på samma sätt som andra arbetstagare, ha rätt att avancera yrkesmässigt eller ”rösta med fötterna” om han eller hon inte är nöjd med sin arbetssituation. I en enkätundersökning bland arbetskraftsinvandrare från Work Permit Holders Association (WPHA)⁴ med 186 respondenter svarar fler än 80 procent att begränsningen som innebär att arbetstagaren inte kan byta arbetsgivare eller yrke under de första 48 månaderna utgör ett betydande hinder i deras karriärsutveckling.⁵

3. Att det ska vara möjligt att ha flera arbetsgivare samtidigt.

Enligt nuvarande regler kan ett arbetstillstånd bara sökas för en anställning, vilket innebär att en person som jobbar extra på ytterligare ett jobb bryter mot regelverket. Det innebär också att man inte kan ha två eller flera deltidsanställningar som tillsammans gör att kravet på att kunna försörja sig uppfylls. Miljöpartiet anser att en person som har två eller flera anställningar som tillsammans gör att kraven i lagen är uppfyllda bör beviljas uppehålls- och arbetstillstånd. Att t.ex. jobba halvtid för två arbetsgivare ska inte vara en omöjlighet.

4. Att det inrättas en servicefunktion som underlättar för framförallt mindre och medelstora företag att undvika att göra misstag.

Detta är i synnerhet viktigt för arbetsgivare som saknar kollektivavtal eftersom det kan vara svårt att veta hur avtalen ska tolkas.

5. Översyn av ansvaret för prövning av ansökan om arbetstillstånd.

Det är inte säkert att Migrationsverket är den myndighet som är bäst lämpad att hantera ansökningar om arbetskraftsinvandring, ha kontakt med företag och säkerställa ett serviceinriktat och främjande arbete. Miljöpartiet vill att frågan om vilken myndighet som är mest lämplig för hantering av arbetstillstånd ska utredas.

6. Att arbetskraftsinvandrare ges möjlighet att resa ut ur Sverige även under den period då en förlängningsansökan handläggs.

För att Sverige ska vara ett attraktivt land för internationell arbetskraft behöver vi säkerställa att arbetskraftsinvandrare har rimliga och förmånliga regler. Att en person

³ Mindre eller obetydliga fel gällande villkoren för arbetstillstånd (Ds 2017:64).

⁴ Work Permit Holders Association (WPHA) är en ideell organisation i Sverige med ca 500 medlemmar, som utbyter erfarenheter, möjligheter och utmaningar med varandra samt arbetar för att identifiera problem som arbetskraftsinvandrare möter i Sverige och bedriva påverkansarbete kring dessa.

⁵ Work Permit Holders Association (WPHA), Work Permit in Sweden – Identifying challenges and probable solutions. Oktober 2016.

som arbetar i Sverige inte får åka hem och hälsa på en sjuk förälder eller fira en högtid medan hens förlängningsansökan behandlas är oanständigt.

7. Korta handläggningstiderna.

Fortsatt långa handläggningstider av arbetstillstånd, och krångliga administrativa processer, både för nya ansökningar och förlängningsansökningar, påverkar förutsättningarna att rekrytera internationell arbetskraft negativt. Regeringen gav i 2017 års regleringsbrev Migrationsverket i uppdrag att ta fram en handlingsplan för hur handläggning av både nya ärenden och förlängningsärenden inom arbetstillstånd kan förkortas betydligt samt ett uppdrag om att ta fram en strategi för en mer ändamålsenlig tillgänglighet och service till sökande och intressenter, t.ex. företag. Miljöpartiet anser att mer behöver göras för att korta handläggningstiderna.

8. Att underlätta spårbyte genom att sänka tiden den asylsökande behöver ha haft ett arbete för att byta spår.

Idag har asylsökande som fått avslag på sina asylansökningar rätt att byta spår och ansöka om arbetstillstånd om de har arbetat i minst 4 månader innan de får avslagsbeslutet och har löfte om arbete minst ett år till, med villkor som är lika goda som för andra i landet. Miljöpartiet var med och införde denna möjlighet och har också bidragit till att sänka tiden man behöver ha haft ett arbete från 6 månader till 4 månader. När handläggningstiderna beräknas gå ner vill vi att tiden sänks ytterligare, till 2 månader.

9. Förläng omställningsperioden.

En person vars tillstånd har återkallats har under en s.k. omställningsperiod möjlighet att under fyra månader söka nytt arbete. Vi vill att omställningsperioden ska förlängas till sex månader för att stärka arbetskraftsinvandrares ställning på arbetsmarknaden. Det är viktigt för att minska arbetstagarens beroende av arbetsgivaren att han eller hon ges rimlig tid att hitta ett nytt arbete när ett ärende om återkallelse har inletts eller när anställningen har upphört.

10. Att införa en möjlighet för arbetstagaren att få skadestånd om arbetsgivaren avsiktligt inte gett kollektivavtalsenliga villkor.

Arbetskraftsinvandrare bör ha rätt till kränkingsersättning från en arbetsgivare som inte uppfyllt anställningsvillkoren.

Maria Ferm (MP)

Rasmus Ling (MP)

Lorentz Tovatt (MP)

Jonas Eriksson (MP)